

KUZEY ATLANTİK PAKTI

Doçent Dr. Hamza Eroğlu

§ 1. Paktın doğuşuna tesir eden sebepler ve Paktın hazırlanışı.

I — Paktın doğuşuna tesir eden sebepler.

A — Milletlerarası müsterek güvenlik meselesi.

B — Milletlerarası müsterek güvenliği ihlâl eden hâdiseler.

C — Milletlerarası müsterek güvenliğin ihlâline karşı alınan tedbir ve faaliyetler.

II — Kuzey Atlantik Paktının hazırlanışı ve imzalanması.

§ 2. Kuzey Atlantik Andlaşmasının muhtevası.

I — Umumî esaslar.

1) Önsöz.

2) Uyuşmazlıkların barışçı yollarla halli ve kuvvete müracaat etmeme.

3) Ekonomik ve sosyal işbirliği.

4) Kuzey Atlantik Andlaşmasının diğer Andlaşmalarla olan münasebatı.

II — Karşılıklı yardım mekanizması.

1) Karşılıklı yardım imkânları.

2) Tehdit hali.

3) Silâhlı tecavüz.

4) Tatbik sahası.

III — Andlaşmanın tahakkukuna imkân veren organlar.

IV — Nihai hükümler.

1) Andlaşmaya iltihak.

2) Tasdik ve mer'iyete girme.

3) Yeniden gözden geçirme.

4) Müddet.

5) Andlaşmanın depo edileceği yer ve yazı dili.

NETİCE.

Kuzey Atlantik Paktı veya Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilâtının ingilizce karşılığı «North Atlantic Treaty Organisation», fransızca karşılığı ise «Organisation du Traité de l'Atlantique Nord» dır. NATO ingilizce isminin baş harflerinin kısaltılmışı, OTAN ise fransızcasının kısaltılmışıdır.

Burada yapacağımız incelemede, Kuzey Atlantik Andlaşmasının doğuşuna tesir eden sebepleri, andlaşmanın hazırlanışını kısaca tetkik ettikten sonra, andlaşmanın muhtevası üzerinde duracağız.

Kuzey Atllantik Andlaşmasının mahiyeti, teşkilâta karşı yapılan itirazlar, Kuzey Atlantik Andlaşmasının organları ve geçirdiği tekâmül safhası tetkikimizin dışında kalacaktır.

4 Nisan 1949 tarihinde Washington'da 12 devlet temsilcileri tarafından imzalanan ve 24 Ağustos 1949 da mer'iyete giren Kuzey Atlantik Paktı dünya barış ve güvenliğini, en tesirli bir şekilde koruması bakımından, büyük değeri olan hukukî ve siyasî bir vesikadır.

Hukukî değeri, Birleşmiş Milletler Şartına uygun olarak tecavüzün önlenmesi için barışta Atlantik Camiası çerçevesi içinde tahakkuk ettirilen teşkilâatlanmada görülür.

Siyasî değeri ise, tecavüzden önce barışı koruyabilmek ümid ve inancı ile müşterek savunmaları tesis için üye devletlerin müşterek kaynaklarını birleştirmek hususunda takip ettikleri hareket tarzında müşahede olunur.

Kuzey Atlantik Andlaşması, tabii bir inkişafın zarurî bir neticesidir. Akid devletlerin önliyemiyeceği âmillerin ortaya çıkışı ile, tehlikeyi sezen Devletlerin teşkilâatlanması ile hayatiyet kazanmıştır.

§ 1. PAKTIN DOĞUŞUNA TESİR EDEN SEBEPLER VE PAKTIN HAZIRLANIŞI

I — Paktın doğuşuna tesir eden sebepler

Kuzey Atlantik Andlaşması, milletlerarası müşterek güvenlikte açılan bir gediği kapatmak için sarfolunan gayretlerin neticesidir. Bu bakımdan paktın hazırlanışı kollektif güvenlikle sıkı fıkı ilgilidir. Kollektif güvenlik ve ihlâli paktın doğumuna âmil olmuştur.

A — Milletlerarası müşterek güvenlik meselesi

Birleşmiş Milletler adı altında müşterek düşmana karşı hareket eden müttefikler milletlerarası barış ve güvenliğin tesisi ve korunması için daha harp içinde teşkilâatlanmaya başladılar. Birleşmiş Milletler Teşkilâtı bu maksatla kurulmuş ve harp sonrası dünyasında müşterek güvenliğin temini hususunda alınması gereken tedbirleri de Şarta vazetmiştir. Bir-

leşmiş Milletler Şartında kabul edilen sisteme göre müşterek güvenliğin kısaca ifadesi:

Şarta göre devletlerin milletlerarası mahiyetteki ihtilâflarını halletmek için harbe, daha geniş tâbiri ile kuvvete müracaatları yasak edilmiştir. Ancak Birleşmiş Milletler Şartı kuvvete müracaatı menetmekle kalmamış aynı zamanda önleyici usulleri ve şartın ihlâli halinde de müeyyideleri de tanzim etmiştir.

Uzaması dünya barış ve güvenliğini tehdit eden ihtilâflarda salâhiyetli organlar, üyelere tavsiye şeklinde hal tarzları vermekte ve ihtilâflarını barışçı yollarla uzlaştırmalarını uygun görmektedir. Vahim ihtilâflara gelince salâhiyetli organ barışın bozulması, tehdidi ve tecavüz fiili halinde bozulan barış ve güvenliği yeniden tesis için karar alma yetkisini haiz bulunmaktadır. Güvenlik Konseyi tarafından Şartın yedinci bölümüne göre, barışın korunması ve tesisi için alınan kararlar üye devletler için mecburiyet ifade eder.

Birleşmiş Milletler Şartında bu kollektif güvenlik sisteminden başka, ayrıca güvenliğe ait yardımcı bir mekanizma da mevcuttur. Yardımcı mekanizma meşru müdafaa, bölge teşekkül ve anlaşmalarında ve güvenliğe ait geçici hükümlerde müşahede olunur. Hukukî teknik sebepler ve milletlerarası zihniyetin mevcut olmaması sebeble, milletlerarası müşterek güvenlik tesis edilememiştir.

1) Hukukî teknik sebepler

Birleşmiş Milletlerde, milletlerarası barış ve güvenliğin korunmasından ve yeniden tesisinden başlıca sorumlu olan organ Güvenlik Konseyi olup vahim ihtilâfların hallinde Güvenlik Konseyinin daimî üyelerinin yani beş büyüklerin ittifakı aranır. Esasen Birleşmiş Milletler Teşkilâtı barış ve güvenliğin korunmasını beş büyüklerin anlaşmalarında aramakta ve bütün bu sistem, bu esas üzerine işlemektedir. Her ne kadar barışın korunması ve yeniden tesisine ait sistem nazarî bakımdan ileri bir adım sayılırsa da kararlarda beş büyüklerin ittifakı yani Veto hakkı sistemde aynı zamanda en büyük mahzur ve kusur arzeder.

Milletlerarası ordunun kurulmaması, Güvenlik Konseyi ile üye devletler arasında bu mevzua müteallik anlaşmaların yapılamaması mahzurlu sistemden ileri gelmektedir. Bu sebepten ötürü kollektif güvenlik sistemi işleyememiş buna mukabil güvenliğe ait yardımcı mekanizma tatbikat imkânını daha çok bulmuştur.

2) Milletlerarası zihniyetin mevcut olmaması

Milletlerarası barış ve güvenliğin korunması ve tesisi müşterek bir milletlerarası camianın teşkilâatlanmasına bağlıdır. Hukukî, sosyal ve

siyasî mânada milletlerarası camianın teşkilâtlanması milletlerarası zihniyetin inkişaf etmiş olmasına, yerleşmesine tâbidir.

Milletlerarası politikada nâzım rol oynayan devletler arasındaki derin görüş ayrılığı, beş büyüklerin harpten sonra anlaşmalarına imkân vermemiş, barışı ilgilendiren bir çok meseleler askıda kalmıştır. Şarkla garb arasında ayrılma, çözüme böylece zarurî bir hal almıştır. Bu ayrılmanın, çözümlenin bugünkü milletlerarası camiada başlıca sebebi ideolojik karakterdeki müşküllerin bertaraf edilmemesiyle izah olunabilir.

Komünist noktayı nazara göre, işçi sınıfının dünya hâkimiyeti bir gayedir. Bu gayeye erişebilmek için kullanılan metod yayılma ve tecavüzdür.

Sovyet Rusya'nın yayılma ve tecavüz siyasetinde başlıca müteharrik faktör, komünist rejim olmakla beraber, bu memleketin jeopolitik durumunun da tesiri olduğu söylenebilir. Sovyet Rusya büyük kıt'a devleti olduğundan bütün tarihi boyunca hattâ Çarlık rejimi altında idare edildiği anda dahi, kenar devletleri hâkimiyeti altına alarak yayılma ve tecavüz siyaseti takip ettiği müşahede edilmiştir¹.

Garb demokrasilerile Sovyetler arasında ideoloji farkı neticesi iktisadî, hukukî ve sosyal prensip ayrılıkları kendisini göstermiş ve Sovyetler rejimi icabı tecavüz ve yayılma siyaseti takip etmektedirler².

Netice itibarile kollektif güvenliğin tesisi ve korunması için esas temel sayılan milletlerarası zihniyetin ruh ve anlayışın mevcut olmaması, kollektif güvenliğin tahakkukuna imkân vermemiş ve ileri bir adım olan Birleşmiş Milletler Şartındaki müşterek güvenlik sistemi de işleyememiştir.

B — Milletlerarası müşterek güvenliği ihlâl eden hâdiseler

Milletlerarası müşterek güvenliğin ihlâli mahiyetini taşıyan ve Sovyet Rusya tarafından tecavüzî ve tehditkâr mahiyette görülen fiil ve hâdiseler birbirini takip ederek, garp dünyasının nazarı dikkatini tecessüsle çekmekten uzak kalmamıştır. Her fiil ve hâdise milletlerarası barış ve güvenliğin ihlâli şeklinde tezahür ederek müşterek anlayışı baltalamış ve garb demokrasilerile Sovyet Rusya arasında ayrılığa sebep olmuştur. Bu hâdise ve fiiller milletlerarası müessese ve konferanslarda olduğu gibi, bu müessese ve konferansların dışında milletlerarası barışı tehdit eder mahiyette ayrı ayrı tecavüzî hareketler olarak da tesbit edilmiştir.

1) Bk. Coşkun Üçok, Siyasî Tarih dersleri, İstanbul, 1955, S. 14-18.

2) BK. G. Bidault'un nutkundan, Le Pacte Atlantique, Les cahiers de formation politique, No. 4, Sept. 1949.

1 — Birleşmiş Milletlerde kollektif güvenliğin ihlâli olarak vasıflandırılan hâdiseler:

a) Veto hakkının suiistimali

Milletlerarası barış ve güvenliği ilgilendiren ehemmiyetli meselelerde, Birleşmiş Milletler Teşkilâtının zaafiyeti, Sovyet Rusyanın vetosunu kullanması sebebi ile karara varılamıyordu. Güvenlik Konseyinde diğer üyelerin üçte ikiden fazla ekseriyet elde etmesine mukabil sistem icabı Sovyet Rusyanın muhalefeti kararın alınmasına mâni oluyordu. Sovyet Rusya, Kuzey Atlantik Andlaşmasının imzalandığı ana kadar 29 defa vetosunu kullanarak, 29 defa milletlerarası barış ve güvenliği baltalamıştı³.

b) Birleşmiş Milletler ordusunun kurulamaması

Milletlerarası barış ve güvenliğin ihlâli halinde, zecrî askerî tedbirleri tatbik etmekle vazifeli, Birleşmiş Milletler Şartına göre bir ordunun kurulması gerekiyordu. Ancak sözü geçen ordunun kurulması Sovyet Rusyanın muhalefeti sebebiyle mümkün olamamıştır⁴.

c) Silâhsızlanma ve silâhların tanzimi meselesinde anlaşamamazlık

Birleşmiş Milletler Teşkilâtı tarafından ele alınan bu mesele üzerinde bir anlaşmaya varılamadığından, klâsik tip silâhların tanzimi hususu da bir sözleşmeye bağlanamamıştır⁵.

d) Atom enerjisinin kontrolünde uyuşma imkânsızlığı

Atom enerjisinin inkişafına ve ilmî gayeler için kullanılmasına ve kontrolü hususunda Birleşmiş Milletlerce yapılan çalışmalar Sovyet Rusyanın daimî muhalefeti ile karşılaşmış ve bir anlaşma zemini teminine imkân vermemiştir⁶.

2 — Milletlerarası konferanslarda fikir ayrılığı

İkinci Cihan Harbinin tasfiyesi ve barış nizamının tesisi için hazırlanan Dış İşleri Bakanlar Konseyi, Bakan Yardımcıları Konferansı ve Almanya için Dörtlü Kontrol Teşkilleri, Sovyet Rusya ile uyuşamazlık sebebiyle başarısızlığa uğramıştır. Bu sebepten ötürü 1949 a kadar

3) Bk. R. Mayer, le Pacte de L'Atlantique, Paix ou guerre, Paris, 1949, S. 56-57.

4) Bk. Ce qu'il faut savoir des Nations Unies, Publié par le Département de l'Information des N. U., 1951, S. 124-125.

5) Bk. Ce qu'il faut savoir des N. U, op. cit., S. 120 ve müteakip.

6) Bk. Ce qu'il faut savoir des N. U, op. cit., S. 112-119.

Almanya ve Avusturya ile barış andlaşmasının imzalanması mümkün olmamıştır.

3 — Sovyet Rusya tarafından ika olunan tecavüzî ve tehditkâr fiil ve müdahaleler:

Sovyet Rusya tecavüz ve tehditkâr fiil ve müdahalelerde bulunarak milletlerarası barış ve güvenliği baltalamıştır.

a) Sovyet Rusya, Mart 1945 te Türkiye ile 1925 senesinde akdedilen ve 1945 Aralık ayında müddeti sona eren tarafsızlık ve ademî tecavüz paktını yenilemek niyetinde olmadığını bildirmiştir. Haziran 1945 te Ankarada iki devletin salâhiyetli mümessilleri arasında yapılan görüşmelerde Sovyet Rusya yeni bir dostluk andlaşmasının imzalanabilmesini iki şarta tâbi tutmuştur.

Montreux sözleşmesinin gözden geçirilmesi ve Boğazlarda Sovyet Rusyaya üsler verilmesi ve Kars ve Ardahan şehirlerinin kendilerine terki.

Sovyetlerin bu talepleri her defasında Türk Hükûmeti tarafından katiyetle reddolunmuş ve taleplerinin mesnedsizliği belirtilmiştir⁷.

b) Yunanistan'da hükûmet otoritesi kuzey komşularından yardım gören komünist tahrikçiler sebebiyle tesis edilememiş ve Yunanistan'da vukubulan yabancı devletlerin tahrikleri, Yunanistan'ı 1946 da Birleşmiş Milletlere müracaat ettirmeye ve dahilî kargaşalıklara son vermek için tedbirler almaya zorlamıştır.

c) 1947 de Macaristan'da Nagy hükûmeti istifaya mecbur edilmiş, keza Bulgaristan'da 1947 de Çiftçi Partisi başkanı Nicolas Petkov ölüme mahkûm edilmiştir. 1948 de ise Romanya'da Köylü Partisi Başkanı Dr. Maniu müebbet hapse mahkûm edilmiş, 1948 de ise Çekoslovakya'da Sovyet müdahalesi neticesi Komünist Partisi darbeî hükûmet yaparak iktidara gelmiştir.

4 — Sovyet Rusyanın Milletlerarası barışı tehdit eden ayrılma temayülleri

Sovyet Rusya Milletlerarası barışı tehdit eden ayrılma temayülleri de teşebbüs ve gayretten geri durmamıştır.

7) Bk. Rifki Salim Burçak, Potsdam Konferansı ve Türkiye, Ulus, 1.6.1949; Ahmet Sükrü Esmer, Potsdamda Türkiye, Yeni Ulus, 27.12.1953; Marcel Plaisant, Esprit de la Communauté Atlantique, La Revue de deux Mondes, 1 er Jan. 1952, S. 48-49.

a) Sovyet Rusya ve peykleri Kuzey Atlantik Andlaşmasının imzalandığı tarihe kadar Şark Blokları adıyla 24 karşılıklı andlaşma imza eylemişlerdir⁸.

b) 5 Ekim 1947 de 9 Avrupa Komünist Partisi delegeleri Varşova'da toplanarak Avrupada komünizmin yayılmasını gaye edinen Kominform'u tesis etmişlerdir⁹.

c) Garb demokrasileri harb içinde Sovyet Rusya ile yapılan anlaşmalara sadık kalarak Avrupa'da bulunan işgal ordularının çok mühim bir kısmını geri çekmişler ve birliklerini terhis eylemişlerdir. Buna mukabil Sovyet Rusya 1949 da dört buçuk milyon askeri silâh altında bulundurmıştır¹⁰.

5 — Sovyet Rusyanın Milletlerarası İşbirliğini tesisten kaçınması

Sovyet Rusya keza Milletlerarası işbirliğini de tesisten kaçınmıştır.

a) Sovyetler 1946 da M. Byrnes tarafından teklif edilen dörtlü karşılıklı yardım andlaşmasını reddetmiştir.

b) Avrupanın harp sonrası maruz kaldığı iktisadî buhran ve sıkıntıya karşı Marşal Plânını Sovyetler ve peykleri reddeylemişler ve sabote etmişlerdir.

İkinci Cihan Harbi içinde silâhlı mücadelenin kesilmesini takip eden gelişmelerden çıkarılan netice şudur:

Büyük bir ümitle sarılınılan Birleşmiş Milletler sistemi Kollektif Güvenliğin temininde başarısızlığa uğramıştır. Ve bunun neticesi umumi güvensizlik hissi doğmuştur.

C — Milletlerarası müşterek güvenliğin ihlâlüne karşı alınan tedbir ve faaliyetler

Milletlerarası müşterek güvenliğin tesis edilememesinden doğan sukutu hayal ve komünist tecavüzlerinden hissedilen korku garb demokrasilerini de harekete geçirmiştir. İhlâle ve tecavüze karşı alınan tedbirler siyasî ve ekonomik teşkilâtlanma şeklinde kendini göstermiştir.

8-9) Bk. Robert Schuman'ın nutku, Le Pacte Atlantique, Les Cahiers de Formation Politique, op. cit.

10) Bk. R. Mayer, op. cit., S. 58; Lord İsmay, O.T.A.N., Les Cinq Premieres Années, (1949-1954), S. 4.

1 — Dunkerque Andlaşması

B. Britanya ve Fransa bir Alman tecavüzü karşısında karşılıklı yardım maksadile 4 Mart 1947 de Dunkerque Andlaşmasını imza etmişlerdir. Bu andlaşma B. Britanya ile Fransa arasında ilk yakınlaşmanın temelini teşkil eylemiştir ¹¹.

2 — Truman doktrini

Sovyet Rusyanın Türkiye ve Yunanistan üzerinde diplomatik tazyiki ve tahrikleri bu memleketlere malî ve moral yardımı icap ettirmiş ve bu maksadla A. B. D. Türkiye ve Yunanistan'a 400 milyon Dolar kredi yardımında bulunmuştur. Truman doktrini, Sovyet tehdidine yakinen maruz kalan Türkiye ve Yunanistan'a A. B. D. nin el uzatmasıydı ¹².

3 — Marshal Plânı

İkinci Cihan Harbi sonunda Avrupanın içinde bulunduğu ekonomik güçlükler karşısında Avrupa memleketlerini ekonomik buhrandan açlıktan ve ümitsizlikten kurtarmak maksadile yapılan yardım plânı bir kurtuluş ve kalkınma çaresi olmuştur. Aksi halde Avrupa komünizm için en uygun bir muhit olmaktan çıkamıyacaktı ¹³.

4 — Bruxelles Andlaşması ¹⁴

Dunkerque Andlaşmasının imzalanmasını müteakip, Bevin, Avam Kamarasındaki beyanatında, iki taraflı anlaşmalar şebekesi ile bir garp birliği teşkili fikrini telkin eyledi. Bevin, Dunkerque Andlaşmasının Fransa ile Büyük Britanya arasında sağlam bir temel olduğunu işaretle, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg arasında da benzer andlaşmaların akdi ile Batı Avrupada ehemmiyetli bir güvenlik sisteminin doğmasını lüzumlu gördüğünü belirtti. Benelux devletleri, Dunkerque Andlaşması esası üzerine yapılacak andlaşmaların ihtiyaçlara cevap veremeyeceğini bildirdiler.

22 Şubat 1948 de Prag'daki komünist hükûmet darbesi, garb devletlerinin her nereden gelirse gelsin yeni bir tecavüze karşı birleşmelerini ve karşılıklı yardım andlaşması imzalamalarını zarurî kılıyordu. 4 Mart

11) Bk. Halford L. Hoskins, the Atlantic Pact, Washington, 1949, S. 22 ve müteakip; R. Mayer, op. cit., S. 8 ve müteakip.

12) Bk. Lord Ismay, Otan, op. cit., S. 7-8; H. L. Hoskins, op. cit., S. 12.

13) Bk. Lord Ismay, Otan, op. cit., S. 7-8; H. L. Hoskins, op. cit., S. 12-13.

14) Bk. R. Mayer, op. cit., S. 8-10; H. L. Hoskins, op. cit., S. 22-23; A. L. Goodhart, the North Atlantic Treaty of 1949, Recueil des Cours, 1951, II, No. 79, S. 215-216; Lord Ismay, Otan, op. cit., S. 8-10.

1948 de Bruxelles'de toplanan Büyük Britanya, Belçika, Fransa, Hollanda ve Lüksemburg delegeleri karşılıklı bir yardım andlaşmasının hazırlanması için toplandılar. Fransız Dış İşleri Bakanı, G. Bidault, siyasî ve askerî sahada bağları sıklaştırmanın, eski ve yeni dünyanın işbirliği için zaruret olduğunu beyan eyledi. Bilâhare 17 Mart 1948 de Bruxelles'de imzalanan ve beş devletin de taraf olduğu karşılıklı yardım andlaşması, müşterek savunma sistemi teşkil ederek âkidler arasında da ekonomik ve kültürel bağların kuvvetlenmesini hedef tutmuştur.

Bruxelles Andlaşması garp Avrupasına yeni bir itimat ve güvenlik sağlamıştır. Bu andlaşmanın imzalanması, A. B. D. nin de iştirakile daha geniş bir anlaşmanın imzalanması için daha ileri hamle yapılmasına imkân hazırlamıştır. Milletlerarası müşterek güvenliğin ihlâline karşı alınan tedbir ve faaliyetler, garp demokrasi dünyasında, müşterek bir savunma cephesinin kurulmasını lüzumlu kılıyordu. Bu tedbir ve faaliyetler, Kuzey Atlantik Andlaşmasının hazırlanışında atılan ilk basamaklar olarak müşahede edilmiştir.

II — Kuzey Atlantik Andlaşmasının hazırlanışı ve imzalanması ¹⁵

Bruxelles Andlaşmasının imzalandığı gün Başkan Truman, Kongreye mesajında, Birleşmiş Milletler Şartına uygun olarak, hür ve müstakil beş garbli devletin, tecavüze karşı müşterek savunma ve işbirliğini esas alarak böyle bir anlaşma akdetmelerini memnuniyetle karşılayarak bu hür milletlere hal ve zamanın imkân ve müsaadesi nisbetinde A..B. D. tarafından yardım yapılacağını ümit ettiğini beyan eylemiştir.

Bruxelles Andlaşmasının imzalanmasından hemen sonra, Ruslar 325 gün devam edecek olan Batı Berlini abluka altında bulundurdular. Hava köprüsü sayesinde başarısızlığa uğrayan bu komünist tedbirleri garp ile şark arasında gerginliği arttırdı.

Bruxelles Andlaşmasının tatbikatı neticesi kurulan Daimî Askerî Komite Amerikan askerî müşahitlerinin de çalışmalara iştiraklerini arzu ettiler. Aynı Askerî Komite 1948 de Londra'da toplanarak, memleketlerinin ihtiyacı olan askerî malzemeyi tesbit ettiler. Bu malzemelerden ne kadarının kendi istihsal vasıtalarıyla tedarik edileceği ve geri kalanın da A. B. D. den isteneceği tetkik edildi. Salâhiyetli A. B. D. makamları

15) Bk. R. Mayer, op. cit., S. 11-17; H. L. Hoskins, op. cit., S. 26-29; A. L. Goodhart, op. cit., S. 216-217; Lord Ismay, Otan op. cit., S. 10-12; B. Boutros Ghali, Le pacte de l'Atlantique Nord, Revue Egyptienne de Droit International, 1950, S. 4-6.

tarafından, Batı Avrupa devletlerine yapılabilecek yardım dikkatle incelenerek, bu yolda usule taallûk eden formalitelerin tamamlanması tetkik edildi.

1 — Vandenberg teklifi

Bruxelles Andlaşması çerçevesinde daha şümüllü bir tek karşılıklı yardım sistemi fikri M. St. Laurent tarafından Kanada Avam Kamarasında ileri sürülmüştür. Diğer taraftan A. B. D. Senatosunda, Vanderberg'in yaptığı bir teklif neticesi A. B. D. i infiratçılık siyasetini tamamen terk etmiştir. Bu teklif A. B. D. nin Birleşmiş Milletler Şartı çerçevesinde ferdi kollektif meşru müdafaa için tesis olunan güvenliğe müteallik andlaşmalara Anayasa formalitelerine uyarak iştirakini hedef tutuyordu. 11 Haziran 1948 de, A. B. D. Senatosunda tasvip edilen Vanderberg teklifi, Birleşik Devletlerin kendi güvenliğini ilgilendiren sahalarda karşılıklı yardım anlaşmalarına iltihakına zemin hazırlamış oldu.

2 — Washington görüşmeleri

Vanderberg teklifi neticesi başlangıçta sadece B. A. D. nin Bruxelles Andlaşmasına iltihakı bahis konusu olmuştu. Sözü geçen andlaşmanın sarıh bir şekilde bir kıt'aya inhisar etmesi ve A. B. D. nin daha geniş ve şümüllü bir güvenlik sistemine iştiraki arzu edildiğinden Kanada ve diğer Avrupa devletlerinin de iltihakı ile Kuzey Atlantik Andlaşması Washington görüşmeleri ile tahakkuk yoluna girmiştir.

İkinci bir defa Washington'da toplanan yedi devlet mümessilleri andlaşmanın metninin hazırlanmasile meşgul oldular. İltihakı arzu olunan devletler İrlanda Cumhuriyeti, İsveç, İslanda, Norveç, Danimarka, Portekiz ve İtalya, Fransa ise bu anda Cezayir'in Andlaşmanın tatbik sahasına girmesini kabul ettirdi.

Danimarka, Norveç ve İsveç arasında hususî bir Skandinav paktı akdi için yapılan görüşmeler İsveç'in tarafsızlığını korumak istemesi sebebi ile mümkün görülmedi. Bunun üzerine Norveç Dış İşleri Bakanı, Kuzey Atlantik Paktı için bilgi edinmek üzere Washington'a hareket etti. Sovyet Rusya'nın Norveç Dış İşleri Bakanının hareketinden hemen bir kaç saat önce kendisi ile Norveç arasında bir ademi tecavüz paktı hakkındaki teklif Norveç tarafından reddedildi. 3 Mart 1949 da Norveç de andlaşmaya iltihakı kabul eyledi. İspanya dahilî rejimi bakımından, İrlanda Büyük Britanya ile olan ihtilâfı bakımından, Kuzey Atlantik Andlaşmasının dışında bırakıldı. 15 Mart 1949 da Bruxelles Andlaşması âkidleri ve aynı zamanda A. B. D. ve Kanada, resmî bir şekilde Danimarka, İslanda, İtalya, Norveç ve Portekiz'i hazırlanan andlaşmaya

iltihaka davet etmişler ve paktın metni imzalanmasından iki hafta önce neşrolunarak âmme efkârına arzolanmıştır.

3 — Andlaşmanın imzası:

Bu arada Sovyet Rusya, andlaşmanın imzalanmasına mâni olmak için her türlü gayretleri sarfetmekten geri kalmadı. Sovyet Rusya, 31 Mart 1949 da müstakbel âkid taraflara uzun birer muhtıra vererek, andlaşmanın hükümlerinin Birleşmiş Milletler Şartına ve Dış İşleri Bakanlar Konseyi kararlarına mugayir olduğunu beyan ediyordu. Kendilerini tehlikede sezen bu âkid devletlerin müşterek gayretlerini baltalayan Sovyet Rusyanın bu teşebbüsü başarısızlığa uğramış ve âkid devletler müşterek bir nota ile bu muhtıraya, 13 Nisan 1949 da cevap vermişlerdir. Nihayet on iki âkit devletin Dış İşleri Bakanları Washington'da toplanarak 4 Nisan 1949 da Kuzey Atlantik Andlaşmasını imza etmişlerdir.

Andlaşmanın muhtelif meclislerce tasdiki büyük ekseriyetle karara bağlanmıştır. Kuzey Anlantik Andlaşması böylece 24 Ağustos 1949 da mer'iyete girmiştir.

§ 2. KUZEY ATLANTİK ANDLAŞMASININ MUHTEVASI

Bu kısımda andlaşmanın ihtiva ettiği hükümler incelenecektir. Kuzey Atlantik Paktı bir önsözle 14 maddeden ibarettir.

Paktın muhtevası aşağıda gösterileceği şekilde tetkik olunacaktır.

I — Umumî esaslar.

1 — Önsöz

Umumiyetle önsözde andlaşmaya hâkim fikir ve prensipler gösterilir.

Önsöz 4 fıkradan ibarettir. İlk fıkra paktın barışçı karakterini ilk anda teşhir ediyor. İlk fıkranın ilk kısmı Paktın Birleşmiş Milletler Şartına uygunluğunu, ikinci kısmı Paktın tedafüî karakter arzettiğini açıklıyor. İkinci fıkra paktın gayesini, üçüncü fıkra paktın yapılması hususundaki başlıca sebebi, dördüncü fıkra da paktın akdine âmil olan sebepleri nazarı itibara alarak, paktın tahakkuku yolunda imkân vasıtalarının kullanılmasından bahsediyor.

İlk fıkrada andlaşmaya taraf olan devletlerin «Birleşmiş Milletler Şartının gaye ve prensiplerine inançlarını ve bütün milletler ve hükümetlerle barış halinde yaşamak arzularını teyit ederek» denilmekle

Birleşmiş Milletler Şartının M. 103 ündeki hüküm teyit edilmiş oluyor ¹⁶. Aynı yolda beyan, paktın 1, 5, 7 ve 12 nci maddelerinde de teyit edilmiştir.

İkinci fıkrada âkid tarafların «Milletlerin, demokrasi prensipleriyle fert hürriyetleri ve hukukun hükümranlılığı üzerine müesses bulunan hürriyetlerini, müşterek miraslarını ve medeniyetlerini korumaya karar vererek» denilmektedir. Bu hüküm yalnız akit taraflara ait bulunmaktadır. Demokrasi prensipleri, hukukun hükümranlılığına ve fert hürriyetlerinin metne ithali hususî bir ehemmiyet arz etmektedir. Birleşmiş Milletler üyeliği, demokrasiyi kabul için bir kayıtla bağlı değildir. Birleşmiş Milletler Şartı, gaye ve prensiplerinde demokrasile atıf yapmamıştır. Birleşmiş Milletlerin esas gayesi milletlerarası barış ve güvenliği korumaktır. Keza Birleşmiş Milletler Şartı hukukun hükümranlılığına ait bir hüküm de ihtiva etmemektedir. Buna nazaran Kuzey Atlantik Andlaşması, Birleşmiş Milletler Şartından ayrı olarak bazı prensipler ve esaslar ihtiva etmektedir. Böylece andlaşma üyeliği ile Birleşmiş Milletler üyeliği birbirinden tefrik edilmiş olunuyor ¹⁷.

Önsözün üçüncü fıkrası Kuzey Atlantik bölgesinde refah ve istikrarın bozulabilmesinden duyulacak endişeyi nazarı itibara alıyor ve bu bölgede barış ve güvenliğin temini için de 4 üncü fıkrada belirtildiği üzere, müşterek savunmaları yolunda gayretlerin birleştirilmesini zarurî kılıyor.

2 — Uyuşmazlıkların barışçı yollarla halli ve kuvvete müracaat etmeme:

M. 1, Kuzey Atlantik Andlaşmasına taraf olan devletlere iki mühim taahhüt yüklenmektedir.

a) Birleşmiş Milletler Andlaşmasında zikredildiği üzere, âkit taraflar dahil olabilecekleri bilûmum milletlerarası uyuşmazlıkları barışçı yollarla halletmeyi taahhüt etmişlerdir. Bu hal tarzı milletlerarası barış ve güvenlik ve aynı zamanda adâleti tehlikeye sokmıyacak şekilde olacaktır.

Aynı taahhüt Birleşmiş Milletler Şartının M. 2 § 3 de de işaret olunmuştur.

Boutros - Ghali, paktın bu hususa taallûk eden metni ile Birleşmiş Milletler Şartının metni arasında bir nüans farkı müşahede ediyor. Müellife göre, Birleşmiş Milletler Şartında mevzu bahis olan uzaması

16) Birleşmiş Milletler Şartının M. 103 ü Birleşmiş Milletler Şartından doğan üye devletler için mükellefiyetlerle, diğer milletlerarası anlaşmalardan doğan mükellefiyetlerin ihtilâfı halinde birincilerin üstün geleceği belirtiliyor (L. M. Goodrich ve E. Hambro, Birleşmiş Milletler Andlaşması, Türkçeye tercüme eden İ. Lütem). İstanbul, 1954, S. 555-556.

17) Bk. A. L. Goodhart, op. cit., S. 218-219.

dünya barış ve güvenliğini bozan ihtilâfların barışçı yollarla halli bahis konusudur. Kuzey Atlantik Paktında her türlü ihtilâflar denilmekle ikinci derecedeki ihtilâfların da halledilmesi icap ettiği paktın metninden anlaşılmaktadır ¹⁸.

M. 1 de âkit tarafların ihtilâfları hal tarzı Birleşmiş Milletler sisteme uygun olarak yapılacağı işaret edildiğinden, Birleşmiş Milletler Şartından farklı olarak Kuzey Atlantik Paktı âkitlerine ehemmiyetsiz ihtilâflarını dahi barışçı yollarla halletme mükellefiyeti yüklenmesi uygun gelmemektedir.

İhtilâfları halletmek için pakt bir sistemi ve usulü ihtiva etmemektedir. Böylece pakt âkit taraflara barışçı yollarla ihtilâflarını sona erdirmek için hiç bir usul de tayin etmemektedir ve bir serbestî tanımaktadır.

b) Paktın M. 1 de bahis konusu olan ikinci mükellefiyet ise üye devletlerin Birleşmiş Milletlerin gayeleri ile telif edilemeyecek tehdide ve kuvvet istimaline müracaat etmemesidir. Bu taahhüt, Birleşmiş Milletler Şartının M. 2, § 4 de prensiplere ait kısmında beyan olunmuştur. Bu prensip milletlerarası camianın teşkilâtlanması ve devamlı olması için zaruret ifade eden bir prensiptir. Ancak bu prensibin iki istisnası vardır. Birinci halde Güvenlik Konseyi tarafından zecrî tedbirler tatbik olunurken kuvvet kullanmak şarta aykırı değildir. İkinci halde ise kuvvet istimali meşru müdafaa hakkı dolayısıyla tahdide uğramıştır.

3 — Ekonomi ve sosyal işbirliği ¹⁹

Harbe mâni olmak ve barışı temin etmek için üye devletlerin birbirine yalnız askerî yardımları kâfi gelmeyip ekonomik ve sosyal inkişafın temini, dostane ve barışçı münasebetlerin artması taraflar arasında arzu olunmuş ve bu hususta gayret sarfedeceklerini âkitler ikinci madde ile beyan etmişlerdir. İkinci maddenin ilk kısmı sosyal gayeden bahsetmektedir. Sosyal gayeden maksat barışçı ve dostane münasebetlerin gelişmesine yardım etmektir. Ancak taraflar barışçı ve dostane münasebetlerinin gelişmesini tarafların kendi hür müesseselerini kuvvetlendirmesi, bu müesseselerin üzerine kurulan prensiplerin daha iyi anlaşmasının sağlanması ve istikrar ve refah temin edecek şartların gelişmesi ile mümkün olacağına taraflar kanaat getirmişlerdir.

18) Bk. Boutros-Ghali, op. cit., S. 7-9.

19) Boutros-Ghali, op. cit., S. 3; R. Mayer, op. cit., S. 20-22; Richard H. Helndel, Thersten V. Kaliparvi and Francis D. Wilcox, The North Atlantic Treaty in the United States Senate, A. J., V. 43, N. 4, S. 653-655.

İkinci maddenin ikinci kısmı ekonomik gayeye tahsis olunmuştur. İlk olarak taraflar, milletlerarası ekonomi siyasetlerinde her türlü zıddiyeti bertaraf etmeğe gayret edeceklerdir. İkinci olarak taraflar gerek herbiri ve gerekse müştereken aralarındaki iktisadî işbirliğinin teminini teşvik edeceklerdir.

2 nci maddede bahsolunan sosyal ve ekonomik gayeye varabilmek hususunda taraflara düşen mükellefiyetin mahiyeti nedir?

İkinci madde hakkında fikirlerini beyan eden Amerika Devlet Bakanı, Acheson, muahedenin bu maddesinin âkit taraflara hiç bir mükellefiyet yükliyeceğini işaret etmiştir²⁰.

Mezkûr maddede kullanılan «yardım edecek, gayret edecek ve teşrik edecektir», şeklindeki terimler her ne kadar taraflara kat'î mükellefiyetler yüklemese, Atlantik camiasında ekonomik ve sosyal refahın sağlanması, istikrarın temini bakımından B. M. Şartına müvazi olarak takip olunan gayenin tahakkukuna hizmet etmesi dolayısıyla umumî direktifler veriyor demektir²¹.

4 — Kuzey Atlantik Andlaşmasının diğer milletlerarası andlaşmalarla olan münasebeti

a) Kuzey Atlantik Paktı ve Birleşmiş Milletler Şartı.

Kuzey Atlantik Paktının yedinci maddesi Birleşmiş Milletler Şartının hukukî normlarının üstünlüğünü tanıyarak Birleşmiş Milletler Şartının 103 üncü maddesi ile olan mutabakatını açıklıyor. Paktın yedinci maddesi iki ana esas fikri ihtiva etmektedir.

aa) Kuzey Atlantik Paktının, Birleşmiş Milletler Teşkilâtı üyesi olan devletler için şarttan doğan hak ve mükellefiyetlere zarar vermemesi ve zarar verici olarak tefsir edilmemesi,

bb) Güvenlik Konseyinin Milletlerarası barış ve güvenliği korumak yolundaki esas sorumluluğuna zarar vermemesi ve zarar verici olarak tefsir edilmemesi, icap eder.

b) Paktın diğer anlaşmalarla olan münasebeti.

Sekizinci madde Atlantik Pakta dahil olan devletlerin akdettiği anlaşmaların pakt ile olan uygunluğunu ve ileride yapacakları andlaşmalarda pakta uygun olarak hareket edecekleri mükellefiyetini tahmil ediyor.

Mutabakat meselesi üç bakımdan mütalâa olunabilir.

aa) Taraflardan her biri kendi aralarında, yani iki veya daha ziyade devletlerin arasında halen mevcut ve mer'î olan andlaşma hükümlerinin

20, 21) Richard H. Heindel..., op. cit., S. 653 ve 654.

pakta muhalif olmadığını beyan ediyorlar. Misal olmak üzere 17 Mart 1948 tarihli Bruxelles Paktı zikrolunabilir.

Sekizinci maddenin açık beyanına göre iki pakt arasında zıddiyet, tenakus mevcut değildir. Şayet bu pakt arasında üyelere düşen mükellefiyet hususunda bir farklılık, zıddiyet bahis mevzuu olursa, sonradan imzalanan andlaşma muteber olacağından, Atlantik Paktının muteberiyetine yer vermek gerektir.

bb) Atlantik Paktına üye olan bir devletin Atlantik Paktından doğan bir mükellefiyeti ile aynı üye devletin diğer bir devlete yaptığı milletlerarası andlaşmanın uygunluğu meselesi.

Bu husus bilhassa, 26 Mayıs 1942 de Birleşik Krallık ile Sovyet Rusya arasında imzalanan dostluk ve karşılıklı yardım muahedesi, keza 10 Aralık 1944 te Fransa ile Sovyet Rusya arasında imzalanan dostluk ve karşılıklı yardım andlaşmalarında mevzuubahis olunabilir²².

Atlantik Paktının kabulü münasebetile Sovyet Rusya Hükûmetinin verdiği memorandumda, Sovyet Rusya Atlantik Paktının Fransa ve İngiltere ile her birinin kendisi ile yaptığı dostluk ve karşılıklı yardım andlaşmalarına aykırı buluyor.

26 Mayıs 1942 tarihli Birleşik Krallık ile Sovyet Rusya arasında imzalanan andlaşmanın 7 nci maddesi «Yüksek âkit taraflardan her biri hiç bir ittifak andlaşması akdedemiyeceğini ve diğerinin aleyhine hiç bir ittifaka girmeyeceğini taahhüt ederler,» diyor.

Fransa ile Sovyet Rusya arasında imzalanan andlaşmanın 5 inci maddesi keza aynı hükmü ihtiva etmektedir.

Bu izahattan sonra Atlantik Paktı, bu iki anlaşmaya aykırı olarak mı hazırlanmıştır?

Atlantik Paktı hiç bir şekilde Sovyet Rusyaya bir taarruz için hazırlanmış değildir. Şayet Atlantik bölgesine bir tecavüz vuku bulursa kollektif meşru müdafaa mekanizması faaliyete geçecektir.

Gerek Bevin, gerek Schuman müteaddit defalar yaptıkları beyanatlarda bu iki dostluk andlaşmasının mer'iyette olduğunu işaret eylemişlerdir.

Buna mukabil Stalin, Birleşik Krallık ile Sovyetlerin akdettiği andlaşmanın muteberiyetten düştüğünü beyan eylemiştir.

Sovyet Rusya, Atlantik Paktından önce peyk devletlerle karşılıklı yardım andlaşmaları yapmak yoluna tevessül etmiştir. Buna karşı Büyük Britanya ve Fransa bu karşılıklı yardım andlaşmalarının kendi aralarında yaptıkları dostluk ve karşılıklı yardım andlaşmasına aykırı olduğunu ileri sürmemişlerdir.

22) Bk. H. L. Hoskins, op. cit., S. 46 ve müteakıp; R. Mayer, op. cit., S. 39-45.

Sovyet Rusya iki karşılıklı yardım andlaşmasını feshetmediğine göre, şu anda Atlantik Paktının bu iki andlaşma ile aralarında bir aykırılık olmadığını zımnen kabul ediyor demektir.

cc) Üçüncü nokta ise üye devletlerin gelecekte pakta muhalif hiç bir andlaşma yapmayacakları hususunda taahhüdünden bahsediyor. Pakt böylece üye devletlerin gelecekte takip edecekleri siyasetin tanziminde de tesirli bir rol oynamış olacaktır.

II — Karşılıklı yardım mekanizması

1 — Karşılıklı yardım imkânları ²³

Andlaşmanın üçüncü maddesi silâhlı bir tecavüze karşı, andlaşmanın gayelerinin tahakkukunu tesirli bir şekilde sağlamak için tarafların şahsî ve müşterek imkânlarını karşılıklı yardımda bulunmak suretile arttıracaklarından bahsetmektedir. Bu karşılıklı yardım mahiyeti ve genişliği nelerdir?

Atlantik Paktının esas itibarile gayesi tecavüze karşı koymak için âkit devletlerin müdafaa kapasitesini kuvvetlendirmek olduğuna nazaran taraflar askerî imkânlara sahip olmak mecburiyetindedirler. Bu imkânlar iki şekilde temin olunabilir.

a) Her devletin millî müdafaasını devamlı ve fiilî bir şekilde geliştirerek tahakkuk ettirmesile,

b) Karşılıklı yardım andlaşmalarile (diğer üye devletlerin yardımından faydalanarak).

Bugün Avrupa devletlerine gerekli yardımı yapabilecek tek devlet A. B. D. dir. Bunun için A. B. D. Atlantik Paktına dahil devletlerin her biri ile askerî kuvvet ve imkânlarının arttırılması için karşılıklı yardım andlaşmaları imzalamıştır.

Pakta dahil devletlerin hiç biri diğer bir devlete hususî bir surette yardım yapma mükellefiyeti altında değildir. Mevzuu bahis olan yardım umumîdir, müşterektir. Bunun için A. B. D. nin yapmış olduğu yardım hususî surette paktın metninden doğan ve bu devletin pakt icabı mecbur olduğu mükellefiyetler olmayıp paktın gayelerinin tahakkuku için sözü geçen devletin kendi arzusu ile yaptığı yardımlardır ²⁴.

23) R. Mayer, op. cit., S. 22-23; Boutros-Ghall, op. cit., S. 9-10; Richard H. Heindel ..., op. cit., S 640-645.

24) Bu husus A. B. D. Senatosunda münakaşa mevzuu olmuştur. Bk. Richard

A. B. D. lerinin yaptığı yardım, karşılıklı yardım prensibine uyularak yapılıyor. Bu karşılıklı yardım prensibine göre her üye devlet gerek kendi ve gerekse diğer üye devletlerin tecavüze karşı koyma hususunda kapasitesini artırması yolunda en makulâne addettiği şekilde ve iktidarı nisbetinde yardımda bulunacaktır.

Askerî yardıma taallük eden diğer bir husus ta A. B. D. nin üye devletleri nefsi müdafaalarını arttırmak maksadiyle yapmış olduğu yardımın deniz aşırı ülkelere tahsis edilip edilmeyeceğidir. Pakt Atlantik Camiasında barış ve güvenliği hedef tuttuğundan bu camia dışında kalan ülkeler Atlantik Paktı çerçevesindeki yardıma dahil bulunmazlar.

Üçüncü madde, tarafların silâhlı bir tecavüze karşı münferit ve müşterek mukavemet imkânlarını muhafaza edeceklerinden ve arttıracaklarından bahsetmektedir. Gerek münferit ve gerekse müşterek mukavemet imkânı tecavüze karşı koymak için hazırlanmakla mümkün olabilir. Silâhlı tecavüze silâhla mukabele etmek için silâhlanmak gerekir. Ve zaten karşılıklı yardım andlaşmalarının hedefi de budur. Paktın metnindeki bu hükme mukabil Birleşmiş Milletler Şartının M. 11 ve 26 ncı maddeleri de silâhsızlanma ve silâhlanmanın düzenlenmesinde hâkim olan prensipten bahsetmektedir. Birleşmiş Milletler Şartında silâhsızlanma ve silâhların tanzimi prensibine karşılık, Atlantik Paktında silâhlanma gayreti Şarta karşı bir aykırılık teşkil etmez mi?

Bu hususu inceleyen Boutros-Ghali, Atlantik Devletlerinin silâhlanmasiyle cihanşümül bir alevlenmenin ilk meşum başlangıcı olan silâhlanma yarışının hızlanacağını işaret ediyor ve binnetice Marshall Plânı ile ilân olunan ekonomik ve sosyal kalkınmanın geniş bir şekilde gecikeceğini de belirtiyor ²⁵.

Bu soruya verilecek cevap milletlerarası kollektif güvenlikle ilgilidir. Silâhsızlanma ve silâhların tanzimi meselesi Birleşmiş Milletler Teşkilâtında incelenmiş ve fakat Sovyetlerle anlaşamadığından tanzim edilememiştir. Kuzey Atlantik Paktının kuruluş sebebi kollektif güvenliğin temin edilememesi neticesi, kısmî güvenlik sistemi ile buna cevap vermek olduğuna nazaran, düşmanla anlaşma imkânı mevcut olmadığına göre bilhassa silâhsızlanma meselesi gibi, kollektif güvenlikle ilgili bir meselede ve düşmanın silâhlanma gayreti karşısında tedbir almamak siyasî bakımdan affedilmeyen bir safdillik olur. Silâhsızlanma ve silâh-

H. Heindel..., op. cit S. 640-645.

Department of State Bulletin, V. XX, No. 512, S. 534.

Department of State Bulletin, V. XX, No. 514, S. 55 ve 64.

Department of State Bulletin, V. XX, No. 508, S. 386-387.

25) Bk. Boutros-Ghali, op. cit., S. 10.

ların tanziminde Güvenlik Konseyi, Sovyet Rusya'nın muhalefeti sebebiyle bir program hazırlıyamamıştır. Sovyet Rusya kendisi silâhlanma gayretine devam etmiş, milletlerarası barış ve güvenliği tehdit etmiştir. Şayet bugün Sovyet Rusya ve peyklerinin milletlerarası barış ve güvenliği bozabilecek bir tecavüz fiiline Kuzey Atlantik Paktı Teşkilâtı mâni olmuşsa bunun sebebini üye devletlerin kuvvetlerini birleştirmesinde ve arttırmasında aramak icap eder. Milletlerarası barış ve güvenliği tesis etmek için kısmî güvenlik mekanizmasına müracaat etme meşru bir yoldur, Birleşmiş Milletler Şartına aykırı değildir.

2 — Tehdit hali

Dördüncü madde tamamen tedafüi karakteri haiz olup zecrî tedbirleri hariç bırakarak taraflar arasında istişarede bulunmak imkânını sağlamıştır.

Eğer taraflardan birinin toprak bütünlüğü, ve siyasi istiklâli veya güvenliği tehlide maruz kaldığına dair bir kanaat pakta dahil herhangi bir üye devlette uyandığı takdirde âkit devletler aralarında istişarede bulunacaklardır.

Dördüncü madde gereğince yapılan istişarenin faydası ve maksadı,

- a) Müşterek bir hattı hareket plânının tanzimi,
- b) Bazı tavsiyelerde bulunulması,
- c) Toprak bütünlüğü ve siyasi istiklâlin tehlide maruz kalmaması için her üye devletin kendi müdafaa potansiyelini kuvvetlendirmesi ve ve arttırması gibi hususlar mevzu bahis olabilir.

Millî müdafaasını Atlantik Paktı çerçevesinde kuvvetlendiren ve arttıran bir devletin toprak bütünlüğü ve siyasi istiklâli dışardan gelen bir tehlide karşı garantilenmiş olur.

Dördüncü maddeye taallük eden diğer bir husus da altıncı maddede gösterilen hudutlar dışında arazinin bütünlüğü tehlide maruz kalan bir devletin dördüncü maddeye göre üye devletlerle istişarede bulunmamasıdır.

Dördüncü maddede bahis konusu olan bir devletin toprak bütünlüğü, siyasi istiklâli ve güvenliği tecezzi kabul etmiyeceğinden tehdit hâdisesi Atlantik Camiası dışında da olsa bu maddenin şümulüne girer.

3 — Silâhlı tecavüz

5 inci madde Paktın en mühim maddesi ve en çok münakaşa mevzuu olan maddesidir.

Bu madde Birleşmiş Milletler Şartının meşru müdafaaayı tanzim eden 51 inci maddesine atıf yapmaktadır ²⁶.

Meşru müdafaa Birleşmiş Milletler Şartının tanzim ettiği müşterek emniyet sisteminin işleyemediği hallerde ve vaziyetlerde mevzu bahis olur. Meşru müdafaa tedbirlerine yalnız bir silâhlı tecavüz halinde müracaat olunabilir.

Paktın beşinci maddesine temel olan fikirlerin tetkiki bu maddenin muhtevasının anlaşılmasına daha fazla imkân verecektir. İlk fıkra tetkik olduğunda üç esas fikrin mevcudiyeti görülür:

- a) Silâhlı taarruz
- b) Meşru müdafaa
- c) Karşılıklı yardım

Evvelâ silâhlı taarruzu inceliyelim.

- a) Silâhlı taarruz*

Paktın ingilizce metninde «armed attack», fransızca metninde «Attaque armée» terimleri kullanılıyor. Türkçe metin ise ingilizce ve fransızca metinlerin tercümesi olan «silâhlı taarruz» terimi yerine «silâhlı tecavüz» terimini kullanmıştır.

Silâhlı taarruz, tecavüzün vahim bir şeklidir. Kuzey Atlantik Andlaşmasında ne gibi hallerin silâhlı taarruz olduğu gösterilmemiştir. «Tecavüz bir devlet veya bir hükûmet tarafından gaye ve sebebi ne olursa olsun herhangi bir şekilde vâki olursa olsun açık veya diğer bir şekilde herhangi çeşit silâh kullanılırsa kullanılsın diğer bir devlet veya hükûmete karşı kuvvet kullanılmasıdır. Bundan ferdî veya kollektif meşru müdafaaayı veya Birleşmiş Milletlerin salâhiyetli bir organı tarafından verilen bir kararın veya bir tavsiyenin icrası istisna olunur» ²⁷.

Tecavüzün muhtelif şekilleri tetkik olduğunda ya silâhlı kuvvet kullanma fiili veya tecavüz tehdidinde bulunma fiili şeklinde görülür. Silâhlı kuvvet kullanma fiili, Kuzey Atlantik Andlaşmasının beşinci maddesinde, tehdit teşkil eyleyen fiiller ise dördüncü maddesinde incelenmiştir. Dördüncü maddeye göre taraflardan birine karşı tecavüz tehdidi halinde Paktın âkitleri aralarında istişarede bulunacaklardır. Halbuki beşinci maddeye göre bir silâhlı taarruz halinde ise âkit taraflar tecavüze uğrayan taraf veya taraflara yardımda bulunacaklardır.

26) Bk. Goodrich ve Hambro, Türkçe metin, op. cit., S. 321-333.

27) Bk. Devletler Hukuku Komisyonunun 3 üncü toplantı, 9 uncu oturumunda tecavüzün tarifi için kabul edilen muvakkat metin, A/CN, 4/L, 13, 4 Haziran 1951.

Hangi fiillerin bir silâhlı taarruz teşkil ettiğine karar verecek organ tecavüze maruz kalanın evvelâ kendisi sonra Kuzey Atlantik Konseyidir. Konseyde kararlar ittifakla alındığından her devletin takdir hakkı vardır. Bunun sebebi beşinci maddede işaret edildiği üzere taraflardan birine veya bir kaçına karşı Avrupada ve Amerikada vâki olacak silâhlı bir taarruzun bütün taraflara tevcih edilmiş bir tecavüz addedilmesinden ileri gelmektedir. Ancak M. 5 § 2 de belirtildiği üzere mesele, Güvenlik Konseyinin ittilâına arzedileceğinden Kuzey Atlantik Konseyi, Güvenlik Konseyinin alacağı karara uymakla mükelleftir. Güvenlik Konseyinin buradan alacağı karar fiilin silâhlı bir tecavüz teşkil edip etmediğidir. Yani ihtilâfın vahametini takdirdir. Şayet veto sebebi ile ihtilâfın vahametini tayin edemezse, tecavüze maruz kalan taraf olması bakımından Kuzey Atlantik Konseyi tayine salâhiyetli olacaktır.

b) Meşru müdafaa

Meşru müdafaa, Devletler Umumî Hukukuna göre devletlere tanınmış tabii bir haktır. Kuzey Atlantik Andlaşması M. 5 de, Birleşmiş Milletler Şartının M. 51 i ile ferdî veya kolektif meşru müdafaa hakkına atıf yapmaktadır.

Meşru müdafaa iç hukukta, önleyici bir tedbir olarak rol oynamakta ve polis tedbirlerini ikame edici mahiyet arz etmektedir. Devletler Hukukunda meşru müdafaa, iç hukuktan farklı bir mahiyet arz etmekte ve daha geniş bir sahaya tatbik edilmektedir.

Meşru müdafaa, haklı olmayan bir kuvvet kullanılmasına karşı alınan ilk tedbirdir. Birleşmiş Milletler Şartına göre alınan bu tedbir bir devletin kendi kendini müdafaa etmesi şeklinde tezahür ettiği gibi müştereken de tezahür edilebilir. Kolektif meşru müdafaa'nın dayandığı mesnet bir bölge andlaşması olabildiği gibi, müşterek menfaat düşüncesi de olabilir. Kuzey Atlantik Andlaşmasında olduğu üzere, bu mesnet önceden hazırlanmış bir tedafüi andlaşma da olabilir²⁸.

Tecavüz vuku bulunduğu zaman, Kuzey Atlantik Andlaşmasına üye devletler ferdî olarak ve müştereken tecavüze karşı koyacaklardır. Birleşmiş Milletler Şartının M. 51 ine göre alınan tedbirleri derhal Güvenlik Konseyine bildirilecektir. Güvenlik Konseyi mütecavize karşı tedbir aldığı anda, ferdî ve kolektif meşru müdafaa esasına istinaden

28) Bk. L. M. Goodrich et E. Hambre, Commentaire de la Charte des Nations Unies, Neuchâtel, 1946, S. 268-269. Bu eserin ingilizce ikinci tab'ının Türkçe tercümesi, op. cit., S. 326-327; Nguyen Quec Dinh, Kolektif meşru müdafaa'nın mesnedini teşkil eden andlaşmaların bölge andlaşmaları olduğu kanaatindedir. La Légitime défense d'après la Charte des Nations Unies, R.G.D.I.P., 1948, T. 52, S. 244 ve müteakip.

alınan tedbirler sona erecektir. Ancak, Güvenlik Konseyi, böyle bir tedbiri veto sebebiyle alamazsa, tecavüze maruz kalan devletlerin meşru müdafaa hakları devam edecektir.

c) Karşılıklı yardım

Silâhlı bir tecavüze maruz kalana yapılacak karşılıklı yardım M. 5 in en mühim esasını teşkil eder.

aa) Âkitlerden birine veya bir kaçına karşı vâki olacak silâhlı bir taarruz bütün taraflara tevcih edilmiş bir tecavüz gibi telâkki olunup Kuzey Atlantik Andlaşması âkitleri arasında tesanüdü gösterir ve karşılıklı yardımı icap ettirir.

bb) Âkit taraflarca M. 5 e göre temin edilmesi taahhüt edilen yardım ne otomatiktir ve ne de bir birlik arzeder.

Bir tecavüz vuku bulduğu zaman bu maddeye diğer üye devletlerin bu tecavüzü defetmeleri için müdahaleleri, üye devletlerin önceden salâhiyetli organ olan millî meclislerince karar alınmasını icap ettirir²⁹.

Her âkit taraf, Kuzey Atlantik bölgesinde güvenliği iade etmek ve sağlamakta silâhlı kuvvet istimali de dahil, muvafık gördükleri harekete tevessül edeceklerdir. Bu hükme nazaran, silâhlı kuvvet istimali en son çaredir. Üye devletler askerî zecrî tedbire müracaat etmeden önce diğer zecrî tedbirleri de alabilirler.

Karşılıklı yardım tedbirleri silâhlı taarruzun mahalline, ahval ve şeraite göre de değişebilir. Her devlet tarafından ayrı ayrı icra olunabilir. Atlantik Camiası adına bir tek devlet tarafından diğerleri adına ifa edilebilir. Meselâ tecavüze uğrayan devlete yardım yapmak için Atlantik Konseyi Büyük Britanyayı tevkil edebilir. Birlikte müştereken bütün üye devletlerin iştiraki ile de karşılıklı yardım ifa olunabilir.

Netice itibarile bir silâhlı taarruz vukuunda her üye devlet, Kuzey Atlantik Camiasında barış ve güvenliği yeniden tesis etmek ve devamını sağlamak hususunda, ne gibi tedbirleri alması hususunda, tamamen serbest kalacaktır.

4 — Tatbik sahası

6 ncı madde, Andlaşmaya göre Kuzey Atlantik denilen bölgeyi çerçeveleyen coğrafî hudutları tayin eyliyor. Bu hudutlar içinde yapılan

29) Bk. The Departement of State Bulletin, Vol. XX, No. 508, S. 387 ve Vol. XX, No. 512, S. 534-535 ve Vol. XXI, No. 524, S. 57. Le Pacte Atlantique, Les Cahiers de Formation Politique, op. cit., Schuman'ın nutku.

herhangi silâhlı taarruz 5 inci maddenin tatbikini gerektirecektir. 6 ncı maddeye göre bu coğrafi muhit aşağıdaki bölgeleri ihtva eder.

- 1 - Üye devletlerin herbirinin Avrupa ve Amerikadaki topraklarına,
- 2 - Cezayirdeki Fransız Vilâyetlerine,
- 3 - Taraflardan herbirinin Avrupadaki işgal kuvvetlerine,
- 4 - Seretan Medari kuzeyindeki Kuzey Atlantik bölgesinde taraflardan birinin idare ve kazası altında bulunan adalara,
- 5 - Atlantik bölgesindeki gemilere ve uçak gemilerine karşı yapılan taarruzlar Atlantik bölgesine yapılmış silâhlı tecavüz sayılacaktır.

Bu madde, Türkiye ve Yunanistan'a müteallik protokolle tadile maruz kalmıştır. Yukarıda sayılan fıkralara Türkiyenin toprakları ilâve edilmiştir. Ayrıca taraflardan her birinin Avrupadaki işgal kuvvetleri terimi yerine daha şümüllü bir fıkra konulmuştur.

III — Paktın tahakkukuna imkân veren organlar

9 uncu madde Paktın tatbikatını tahakkuk ettirmek için gerekli organların teşekkülünden bahsediyor. Herhangi bir tecavüze karşı koymak ve Paktın gayelerinin tahakkukuna hizmet etmek için askerî ve siyasi sahada görüşülerek tetkikler yapılarak kararlar alınması ve Paktı canlı ve fiilî bir hale koyan teşekküllerin, organların kurulması lüzumlu görülmüştür. Milletlerarası güvenlik sahasında karşılıklı müşterek yardımın tesirli ve faydalı olabilmesi için, üye devletler arasında müşterek teşekküllerin bulunması plânlaşmaya ve çabuk kararlar alınmasına da sebep olacaktır. Bu maksatla 9 uncu madde:

- 1 - Andlaşmanın tatbikini sağlamak için en salâhiyetli bir organ olarak ve her üyenin temsil edildiği bir konseyin ihdasını,
- 2 - 3 ve 5 inci maddelerin tatbiki için gerekli tedbirleri tavsiye edecek bir müdafaa komitesinin kurulmasını lüzumlu görmüştür.

İlk olarak 17 Eylûl 1949 da Washington'da toplanan Kuzey Atlantik Konseyi kendi teşkilâtını kurmuş ve Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilâtı 1949 dan 1957 ye kadar inkişaf etmiştir.

IV — Nihai hükümler (Usule müteallik hükümler)

1 — Andlaşmaya iltihak

Paktın 10 uncu maddesi, Atlantik Camiasına kabul edilen yeni bir üye devlet için gerekli olan 3 şartın tahakkuku imkânından bahsetmektedir.

a) Namzet olan üye devlet bir Avrupa devleti olmalıdır.

Mezkûr maddede Amerikalı bir devletin azalığına dair hiç bir hüküm yoktur. Atlantik Paktının aslî âzası olan A. B. D. ve Kanada, Amerikalı iki devlet olduğu halde, diğer Amerikalı devletlerin Pakta dahil olmamalarının başlıca sebebi:

aa) Meksika devletinden başka diğer devletler 6 ncı maddede işaret olunan Seretan medarının şimâl kısmında arazileri yoktur. Bu bakımdan Atlantik Camiası denilen çevreye giremezler. Meksika devletinin ise arazisinin ancak bir kısmı Seretan medarının şimalinde yer alır.

bb) Diğer Amerika devletleri herhangi bir tecavüz tehlikesine daha az maruzdurlar.

cc) Diğer Amerikan devletleri Rio Paktı ile birbirlerine bağlı bulunmaktadırlar.

b) Namzet olan bir Avrupalı devlet için aranılan ikinci şart Kuzey Atlantik bölgesinde güvenliği sağlamağa yardım ve Andlaşma prensiplerinin inkişafını temin edebilecek bir devlet olmasıdır. Kuzey Atlantik bölgesinde güvenliği sağlamağa yardımla o devletin muhtemel bir tecavüze karşı gerek siyasî gerek askerî ve gerekse coğrafi mevkii icabı yüklenebileceği vazife ve vazifeden doğan başarı hatıra gelebilir. Andlaşma prensiplerinin inkişafını temin edebilmesi ile de o devletin batılı devletlerin anladığı mânada demokratik bir devlet olması anlaşılır.

c) Kabul için üçüncü şart taraf olan devletlerin ittifakla namzet olan devletin Atlantik Pakta kabulünün kararlaştırılmasıdır. Bununla büyük küçük her devletin bu meselede veto hakkı olduğu görülüyor. Pakta kabulü zarurî görülen bir büyük devlete karşı veto kullanması ihtimali Paktın gelişmesine zarar verebileceği düşüncesiyle tenkide değer.

Maddenin ikinci kısmı, andlaşmaya iltihakı elbirliği ile kabul edilen yeni üye devletin A. B. D. Hükûmetine kabulünü bildiren vesikanın tevdiini ve A. B. D. Hükûmetinin de kendisine tevdi olunan vesikaların herbirini her âza devlete bildirmesi gereğinden bahseder.

Atlantik Pakta yeni bir devletin kabulü hususunda 10-uncu madde ile ilgili diğer bir hususta, her üye devletin bu iltihakı kendi iç hukukuna uygun olarak tasdike tâbi tutması meselesidir.

Yeni devletin Pakta kabulü ile hakikatte Paktın metni değişmiyecektir. Fakat siyasî veçhe, taraf olan devletlerin aktif ve pasif mes'uliyetleri esaslı değişiklikler arzedebilir. Hattâ bahis konusu olan devletler 6 ncı maddede zikrolunan hududun haricinde de kalabilirler. Bu bakımdan yeni devletle kabulüne rıza gösteren âkit devletler arasında yeni bir

vaziyet yarattığından yeni bir andlaşma yapıldığı söylenebilir. Bu sebeple A. B. D. Senatosunda ve Fransız Parlamentosunda yeni âza kabulü meselesi münakaşa olunmuş ve yeni âza kabulünde A. B. D. de devletleri Senatosunun ve Fransız Parlamentosunun rızasının alınması gerekli görülmüştür. Hattâ Fransada Atlantik Paktının Cumhurreisi tarafından tasdikine müsaade eden kanun, bir kanunla müsaade edilmedikçe Reiscumhurun, Paktın 10 uncu maddesinde görülen yeni bir devletin Pakta iltihakına müsaade edilemeyeceğini beyan etmiştir. A. B. D. Başkanının beyanatı da aynı fikri teyit etmektedir³⁰.

2 — Tasdik ve mer'iyete girme

11 inci madde, Atlantik Paktını imza eden devletler tarafından tasdiki mükellefiyetinden bahsetmektedir.

İmza olunan bir andlaşmanın tasdiki hususu, andlaşmada aksine bir sarahat bulunmadıkça, iç hukuk tarafından salâhiyetli organ tarafından yapılır. Andlaşmada tasdikin zikri zaruretini, zikredilmemesi de tasdikin lüzumsuzluğunu göstermez. Tasdik muamelesinin yapılması ve tamamlanması zarurilik icap ettiren bir prensiptir.

Atlantik Paktı bu hususları nazarı itibara alarak 11 inci maddesinde tasdikin her devletin anayasalarına göre yapılacağından bahsetmektedir.

Kollektif bir muahede olan Atlantik Paktının tasdik edildikten sonra A. B. D. Hükûmetine tevdi ve tasdikli suretlerin üye devletlere bildirilmesi hususu keza 11 inci madde ile derpiş edilmiştir.

Paktın mer'iyete girmesi için, bazı devletlerin tasdiki bakımından, âkit devletler iki kategoride incelenmiştir. Birinci kategoriye dahil olanların hepsinin tasdiki ve tasdiknameleri A. B. D. Hükûmetine tevdi Paktın mer'iyete girmesi için bir esas olarak kabul edilmiştir. Bu devletler A. B. D., Kanada, Birleşik Krallık, Fransa, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg'dur. İkinci kategoriye giren devletlerin Paktın tasdiki mer'iyete girmesi için mecburî tutulmamıştır. Devletler İtalya, Portekiz, Danimarka ve Norveç'tir.

11 inci madde ayrıca muteberiyet için imza eden devletlerin yaridan bir fazlasının tasdikini ve A. B. D. Hükûmetine tevdiini işaret eylemiştir. Birinci kategoride saydığımız devletlerin sayısı 7 yi bulduğundan ayrıca muteberiyet için ekseriyet prensibinin aranması lüzumsuzdur.

Atlantik Paktı usulüne uygun olarak 12 devlet tarafından tasdik olunmuş ve 24 Ağustos 1949 da yürürlüğe girmiştir.

30) Richard H. Helndel..., op. cit., S. 656.

3 — Yeniden gözden geçirme

Birleşmiş Milletler Şartının 109 uncu maddesinden mülhem olarak, Paktın 12 nci maddesi Paktın mer'iyete girdiği tarihten 10 sene müddetle yürürlükte kaldıktan sonra veya herhangi muahhar bir tarihte yeniden gözden geçirilebilmesi imkânını sağlıyor. Andlaşmanın yeniden gözden geçirilmesi mevzuubahis tarihten itibaren, Anlaşmaya taraf olan her devlet tarafından yapılabilir. Üye devletlerden herhangi birinin teklifi ile diğer bütün üyeler istişare edebilecekler ve Paktın tadili ancak bütün üye devletlerin (aslî veya sonradan kabul edilen) muvafakatı ile mümkün olabilecektir.

Hükümlerin tadili hususunda ileri sürülen sebepler iki kategoride mülâhaza olunabilir.

- a) Kuzey Atlantikte barış ve güvenliğe tesir eden âmiller,
- b) Milletlerarası barış ve güvenliğin idamesi için Birleşmiş Milletler Şartına uygun olarak yapılan mıntıkavî ve dünya ölçüsünde anlaşmaların kaydettiği gelişmeler.

Bu kayıtlarda, Pakta dahil üye devletler, Birleşmiş Milletler Teşkilâtı ile temin olunması arzu olunan kollektif emniyet sistemine mâni olan tedbirlerin ortadan kalkmasını ve tesirli bir garantinin mümkün olabilmemesini arzulamışlardır.

4 — Müddet

Atlantik Paktının gözden geçirilmesi için mevzuubahis müddet 10 sene ise, üye devletlerden herhangi birinin feshedebilmesi ancak 20 sene sonra mümkün olabilecektir. Anlaşmaya son vermek için,

- a) Mer'iyete girdiğinden itibaren 20 senelik bir müddetin geçmesi,
- b) Üye devletlerin A. B. D. Hükûmetine kendi hesabına pakta iştirak etmek istemediğini bildirmesi ile,
- c) Çekilme hakkı ancak haber verdiği tarihten bir senenin geçmesiyle mümkün olabilecektir.

Andlaşmada esas itibarile müddet yoktur. Andlaşma sona ermek için bir müddetle bağlı değildir. Yirmi sene sonunda bir veya iki devlet çekilse dahi Atlantik Paktı diğer üyeler arasında muteberdir.

A. B. D. Hükûmeti çekilme arzusunu bildiren devletlerin müracaatlarını diğer üyelere bildirecektir.

5 — Andlaşmanın depo edileceği yer ve yazı dili

Andlaşmanın son maddesi ingilizce ve fransızca olarak kaleme alınan metinlerin aynı derecede muteber olduğunu, Andlaşmanın A. B. D. arşivlerinde saklanacağını ve üye devletlere Paktın aslına mutabık nüshaları göndereceğini zikretmiştir.

N E T İ C E

Doğuşunu ve hazırlanış sebepleriyle muhtevasını burada tetkik etmek imkânını bulduğumuz Kuzey Atlantik Paktı hakkında düşünce ve kanaatlerimizi kısaca ifade edelim.

Paktın metninde karşılaşılan bazı hüküm ve prensipleri tenkit etmeden geçemeyeceğiz.

1) Kuzey Atlantik Konseyinde kararlar ittifakla alındığından icabında en ehemmiyetli bir kararın alınmasında herhangi üye devletin muhalefeti kararın alınmasına mâni olacaktır. Muhalefet işbirliğini baltalayacak ve Teşkilâtın normal olarak çalışmasına, gelişmesine imkân vermiyecektir. Ancak bugün Atlantik Camiasında bu işbirliğini mümkün kılan sebep âkit devletler arasında müşterek bir zihniyetin ruh ve anlayışın mevcudiyetidir.

2) Keza bu kararlarda ittifak aranması, icabında Atlantik Paktına yeni bir devletin de iltihakına mâni olacağından her üyeye bu kadar geniş takdir salâhiyeti tanınmasının uygun olmayacağı kanaatindeyiz. Sırf bu ittifak sebeble Türkiye ve Yunanistanın Kuzey Atlantik Paktına iltihakı gecikmiştir. Kararların alınmasında dörtte üç, üçte iki gibi mevsuf ekseriyet aranması daha uygun olacağı mütalâasındayız.

3) Kuzey Atlantik Paktında diğer bir mahzur da karşılıklı yardım mekanizmasının otomatizme istinat etmeyişiştir. Ancak otomatizmin mevcut olmamasından doğan mahzur karşılıklı yardım andlaşmaları ve müşterek savunma plânlarının tanzimi ile kısmen giderilmiştir.

Pakt hakkındaki tenkidimizden sonra, gerek Paktın milletlerarası barış ve güvenlik için sağladığı faideler ve gerekse milletlerarası münasebatın gelişmesinde kaydettiği terakkiler bakımından bir takım neticeler husule getirmiş olduğunu da tebarüz ettirelim.

1) Milletlerarası barış ve güvenliğin kollektif güvenlik sistemi ile temin edilemeyeceği, 1945 ten itibaren milletlerarası münasebetlerin

inkışafı ile anlaşıldığından yardımcı mekanizma olan kısmî güvenlik sistemi faaliyete geçirilmiş ve kollektif güvenlik sisteminin yerini almıştır.

Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilâtı milletlerarası barış ve güvenliği korumak maksadile kurulmuş, kısmî ve fakat müessir bir teşkilâttır.

2) NATO hâdiselerin gelişmesi neticesi içinde bulunulan korku ve sükûtu hayalden kurtulma ümidile akdedilmiştir.

3) NATO harpten önce, harbi önlemek, harbin doğumuna mâni olmak için muhtemel bir tecavüze karşı tecavüzün vukuundan önce barışı garanti etmiştir.

4) Kuzey Atlantik Andlaşmasının akdiyle Garbî Avrupa devletleri A. B. D. nin askerî yardım ve garantisine muhtaç olduklarını göstermişlerdir.

5) Paktın akdi A. B. D. için infiratçılık siyasetinden tam ayrılmayı icabettirmiştir.

6) Paktın akdi ile Norveç ve Danimarkanın dahil bulunduğu İskandinav Birliği sona ermiş ve bu memleketlerin tarafsızlık statüsü de değişmiştir.

7) Türkiye, Yunanistan ve Batı Almanyanın Pakta iltihakı ile Teşkilâtın savunma potansiyeli artmış daha geniş bir bölgede, barış ve güvenliğin sağlanmasına imkân vermiştir.

Biz tetkikimizde Kuzey Atlantik Andlaşmasının hukukî mahiyetini ayrı olarak incelemek imkânını bulamadık. Paktın muhtevasını tetkik ederken önsözde bir, beş, yedi ve on ikinci maddelerde Paktın Birleşmiş Milletler Şartına uygunluğunu müşahede ettik. Böylece Kuzey Atlantik Andlaşması evvelce mevcut mer'î hukuka uygun olarak tanzim edilmiş bir andlaşmadır. Birleşmiş Milletler Şartına aykırı değildir. Birleşmiş Milletlerin gaye ve prensiplerine riayet ederek faaliyette bulunmakta ve teşkilâtlanmaktadır.

Hamza Eroğlu